

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

БЛЯЄВ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 347.19

СПОРТИВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі цивільного права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти та науки України.

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент **Ігнатенко Вадим Миколайович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, доцент кафедри цивільного права № 1.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор **Кравчук Володимир Миколайович**, Львівський окружний адміністративний суд України, суддя;

кандидат юридичних наук, професор **Кройтор Володимир Андрійович**, Харківський національний університет внутрішніх справ, завідувач кафедри цивільного права та процесу.

Захист відбудеться «17» листопада 2015 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.02 в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розіслано «15» жовтня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ю.Є. Атаманова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Фізична культура та спорт на всіх етапах розвитку суспільства мали велике значення для вільного розвитку людини, формування її вольових і моральних якостей, розвитку та удосконалення її як особистості. І якщо на початкових стадіях розвитку суспільства, не виникало гострої необхідності у виникненні організацій у сфері фізичної культури та спорту, то починаючи з кінця

19 сторіччя, вона почала знаходити свій прояв і вже сьогодні неможливо уявити собі спорт без об'єднаних загальною ідеєю та метою груп осіб, що входять до складу організації.

Сучасний спорт активно комерціалізується, стає сферою бізнесу, способом заробляння грошей. Відбувається трансформація всієї системи спортивної діяльності, принципів її побудови, стимулів та причин залучення до неї нових учасників. Спорт перестає бути орієнтованим на вузьке коло осіб, а спрямовується на широке коло споживачів та займає одне з провідних місць серед інших видовищних заходів, використовуючи при цьому елементи шоу, що перетворює його в товар, який має попит на ринку. Відносини в спорті починають переходити в площину приватно-правового інтересу і держава поступово втрачає свій вплив на сферу спортивної діяльності. Відповідно відбувається зміна і методу правового регулювання на користь приватно-правового, а саме диспозитивного.

Розуміння Законом України «Про фізичну культуру і спорт» спорту як самостійного явища, відмінного від фізичної культури, дозволяє говорити й про самостійність тих організацій, які обрали для себе мету – досягнення найвищого спортивного результату.

Професіоналізація спорту, можливість створення організацій в цій галузі в різних організаційно-правових формах, в тому числі й в якості господарських товариств, невизначеність статусу окремих категорій спортсменів у правовідносинах зі спортивними організаціями, відсутність робіт, спрямованих на комплексне дослідження правового становища спортивних організацій, стало підставою обрання теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідницьких робіт кафедри цивільного права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого у межах державної цільової комплексної програми «Проблеми вдосконалення правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин в Україні» (№ 0111u000963).

Мета й задачі дослідження. Метою роботи є визначення правового становища спортивних організацій як суб'єктів цивільного права, а також розробка рекомендацій по удосконаленню законодавства України в цій сфері.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні *задачі*:

– з'ясувати передумови виникнення та становлення спортивних організацій з визначенням характерних особливостей для кожного періоду (етапу) їх розвитку;

– встановити характерні ознаки спортивних організацій, на підставі яких сформулювати дефініцію спортивної організації як суб'єкта цивільного права, що відповідає сучасним реаліям і правовим традиціям України;

– визначити організаційно-правові форми, види спортивних організацій і, керуючись обраними критеріями, провести їх класифікацію;

– розкрити правосуб'єктність спортивних організацій та особливості її реалізації;

– з'ясувати майнову основу діяльності спортивних організацій та її складові елементи;

– встановити правові форми взаємовідносин спортсменів зі спортивними організаціями та визначити їх правову природу залежно від різноманітних факторів, що мають на неї вплив.

Об'єктом дослідження є цивільно-правові відносини за участю спортивних організацій.

Предметом дослідження є спортивні організації як суб'єкти цивільного права.

Методи дослідження. В процесі дослідження застосовувались такі наукові методи: формально-логічний, порівняльно-правовий, історико-правовий, метод класифікації, порівняльного правознавства, комплексного аналізу. З використанням історико-правового методу були досліджені процеси та періоди (етапи) становлення спортивних організацій як юридичних осіб приватного права. Формально-логічний метод слугував для визначення ознак і формулювання дефініції спортивної організації, її правосуб'єктності та особливостей її реалізації. Порівняльно-правовий метод був використаний при аналізі видового і організаційно-правового різноманіття спортивних організацій. Метод класифікації застосовувався при розподілі спортивних організацій, у відповідності наявним їм ознакам, по групах за обраними нами критеріями. Використання методу порівняльного правознавства стало в нагоді при аналізі природи правовідносин спортсмена зі спортивною організацією із застосуванням термінології та понять трудового права. Комплексний аналіз був використаний в якості наукового інструментарія при вивченні майнової основи діяльності спортивних організацій.

Теоретичною основою дослідження слугували роботи вчених дослідників як інституту юридичної особи, так і дослідників суспільних відносин у галузі спорту. Зокрема, можна виділити таких вчених як: Ч.Н. Азімов, С.В. Алексеев, В.І. Борисова, М.І. Брагінський, С.М. Братусь, Я.Р. Веберс, В.В. Вітрянський, О.В. Дзера, О.С. Йоффе, Н.С. Кузнецова, І.М. Кучеренко, В.М. Кравчук, О.О. Красавчиков, В.І. Крат, В.А. Кройтор, Л.П. Матвеев, В.Д. Примак, О.А. Пушкін, І.В. Спасибо-Фатеева, О.П. Сергеев, Е.О. Суханов, Ю.К. Толстой, Р.О. Халфіна, Я.М. Шевченко, В.Ф. Яковлев, Ц.А. Ямпольска та ін.

Емпіричною основою дослідження слугували матеріали судової та арбітражної практики, статuti спортивних федерацій, регламенти і правила проведення змагань, практика діяльності

спортивних організацій. У рамках дисертаційного дослідження було проведено узагальнення судової практики за матеріалами справ, розглянутих Харківським апеляційним господарським судом.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є однією з перших в Україні комплексною правовою працею, присвяченою дослідженню спортивних організацій приватного права, на підставі якого розроблено теоретичне обґрунтування правового становища спортивної організації як суб'єкта цивільного права.

Наукова новизна дисертаційної роботи відображена в таких основних положеннях, висновках і пропозиціях, що виносяться на захист:

у перше:

– сформульована дефініція поняття «спортивної організації». Це юридична особа, діюча в сфері спорту, що зумовлює наявність елементів ризику та особливостей майнової відповідальності як наслідок спортивно-змагальних засад діяльності, регульованою актами організацій координуючих цю сферу;

– запропонована класифікація спортивних організацій, виходячи із загальних (притаманних всім юридичним особам) і спеціальних (притаманних виключно спортивним організаціям) критеріїв. До перших віднесено: порядок створення, організаційно-правову форму і формальне членство. До других – професійний рівень майстерності осіб, що входять до складу організації в якості спортсменів; особливі вимоги до них; види спорту; мета досягнення спортивного результату;

– виділені спеціальні підстави формування майна спортивної організації: надходження від спонсорів; від продажу квитків та абонементів для перегляду спортивних змагань; за участь та/або досягнення певного результату у комерційних змаганнях; компенсаційні виплати, передбачені федераціями по видах спорту за перехід спортсмена з однієї організації до іншої; за тимчасове перебування спортсмена, що має діючий контракт, в складі іншої спортивної організації; виплати, передбачені федераціями по видах спорту за підготовку спортсмена, що вперше запрошений для укладення контракту; використання імені, зображення спортсменів з комерційною метою; продаж прав на висвітлення спортивних заходів; винагороди за участь у різних зустрічах, презентаціях, інтерв'ю та ін. за участю спортсменів та представників організації; продаж товарів та спортивної атрибутики з використанням символіки, логотипів та інших засобів індивідуалізації.

– доведена можливість створення спортивної організації у будь-якій організаційно-правовій формі, передбаченій Цивільним кодексом України (далі – ЦКУ) і в межах цієї форми будь-якого виду в залежності від волі засновників та мети організації;

– визначено мету спортивних змагань для спортсменів-професіоналів, яка полягає у

створенні спортивного видовища (шоу), що відповідає ознакам твору, права на який належать спортивній організації;

– доведена необхідність створення в спортивних організаціях спеціального органу – тренерської ради, до компетенції якого входить обов'язкове обговорення і прийняття проектів рішень переважно пов'язаних з наявністю особистісних (фізичних, моральних та ін.) якостей спортсменів, тренерів, що входять до компетенції волеутворюючих органів;

удосконалено:

– перелік ознак, крізь призму яких розкривається юридична сутність спортивної організації як учасника цивільних правовідносин: 1) наявність у спортивних організаціях формального членства; 2) спортивна спрямованість її діяльності; 3) ризиковий характер діяльності;

– наукові положення щодо розмежування всіх організацій у сфері фізичної культури і спорту на групи за критерієм мети створення та спрямованості діяльності: фізкультурні; фізкультурно-спортивні; спортивні; такі, що виконують координуючі функції в області спорту;

– положення про відповідальність спортивних організацій, де поряд з кримінальною, цивільно-правовою та адміністративною, може застосовуватись ще і спеціальна – спортивно-змагальна відповідальність;

– твердження про найменування, як засіб індивідуалізації спортивних організацій, яке має містити інформацію про вид спорту, організаційно-правову форму організації, при необхідності назву міста, а словосполучення «спортивний клуб» допускати мультиспортивність організації, при цьому дитячі школи, школи-інтернати та ін., що розвивають один вид спорту, зобов'язані зазначати його у найменуванні;

набули подальшого розвитку:

– обґрунтування можливості застосування в правовідносинах спортсмен – спортивна організація норм цивільного, а не трудового права із визначенням спортивного контракту, як двостороннього зобов'язання, що включає до себе обов'язок спортивної організації створити умови для досягнення спортсменом спортивного результату, що визначається в процесі участі в змаганнях та обов'язки спортсмена у формі дій чи бездіяльності набувати, розвивати, вдосконалювати свої якості та навички для досягнення необхідного результату.

Особистий внесок здобувача. Окремі наукові результати дослідження втілені в колективній монографії «Правове регулювання некомерційних організацій», виданої за рекомендацією вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, у параграфі під назвою «Фізкультурно-спортивні організації», в якому автором розкриті особливості правового становища таких організацій.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання розроблених дисертантом у результаті дослідження висновків, пропозицій та рекомендацій у:

– науково-дослідній сфері – при подальшій розробці теоретичних проблем діяльності окремих видів юридичних осіб;

– правотворчій діяльності – для вдосконалення положень ЦКУ, Закону України «Про фізичну культуру і спорт»;

– правозастосовчій діяльності – при розробленні локальних актів юридичними особами, які виконують координуючі функції у сфері фізичної культури і спорту, а також при винесенні рішень судами по цивільних та господарських спорах;

– навчальному процесі – при підготовці навчальних програм, методичних рекомендацій та навчальних посібників з дисципліни

«Цивільне право» та при її викладенні.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри цивільного права

№ 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, а також були оприлюднені на таких науково-практичних конференціях і круглих столах: міжнародна науково-практична конференція «Юридична осінь 2009 року» (Харків, 13 листопада 2009 р.), круглий стіл «Актуальні проблеми цивільного права» (Харків, 23 груд. 2010 р.), міжнародна науково-практична конференція

«Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства» (Харків, 25 лютого 2011 р.), круглий стіл «Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства» (Харків, 16 березня 2012 р.), міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми науки і практики цивільного, житлового та сімейного права» (Харків, 15 лютого 2013 р.), круглий стіл «Сучасні проблеми цивілістики» (Харків, 20 грудня 2013 р.), міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми приватного права» (Харків, 28 лютого 2014 р.), міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми приватного права» (Харків, 27 лютого 2015 р.).

Публікації. Основні положення, висновки та інші теоретичні та практичні результати дисертації знайшли своє відображення в 14 наукових публікаціях, серед яких чотири статті опубліковані у фахових виданнях України, одна – у зарубіжному науковому виданні за напрямом дисертаційного дослідження, вісім тез наукових доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах.

Структура дисертації зумовлена метою та завданням дослідження. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел та одного додатку. Повний обсяг рукопису становить 197 сторінок друкованого тексту, з яких 165 сторінок основного тексту. Список використаних джерел охоплює 322 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, викладається її зв'язок з науковими програмами, визначаються мета й задачі дослідження, його об'єкт і предмет, методологія, теоретична й емпірична основи, подаються положення наукової новизни, розкривається практичне значення одержаних результатів, наводяться відомості про їх апробацію, надається перелік публікацій автора за темою дисертації.

Розділ 1. «Загальна характеристика правового статусу спортивних організацій як суб'єктів цивільного права» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Передумови виникнення спортивних організацій»* дисертантом досліджуються чинники, які слугували передумовою виникнення і подальшого становлення спортивних організацій, починаючи з первісного суспільства і закінчуючи сьогоденням. Наголошується, що історія виникнення і становлення спортивних організацій має виражену періодизацію, де кожному періоду притаманні свої характерні риси, що дозволяють їх розмежовувати: первісне суспільство визначається усвідомленням необхідності фізичних вправ і розумінням ефекту упражняємості; рабовласницькому суспільству характерна поява перших спортивних споруд, осіб іменованих атлетами, проведення перших спортивних змагань, в тому числі Олімпійських ігор і виникнення перших квазіюридичних осіб; в першій половині середньовіччя спорт стає доступним лише елітам та спрямовується підготовку військових формувань; друга половина середньовіччя визначається появою товариств для спільних фізичних вправ, які стають вже самостійними суб'єктами права; в другій половині 19 століття з'являється термін «спорт», відбуваються регулярні спортивні змагання, виникають перші федерації з видів спорту, підприємницькі спортивні клуби та відроджуються Олімпійські ігри; на початку 20 століття відбувається активна правотворчість у сфері регулювання діяльності різного роду організацій, у тому числі і спортивних; радянський період з 1917 по 1991 рр. визначається появою організаційно-правової форми у вигляді громадської організації для всіх спортивних організацій, щодо яких вперше застосовується термін «юридична особа»; з 1991 до початку наступного десятиліття формується українське законодавство у сфері фізичної культури і спорту; середина першого десятиліття 21 століття і по сьогоднішній день – активна комерціалізація спорту, виникнення професійного спорту та можливість створення підприємницьких спортивних організацій.

У підрозділі 1.2 *«Поняття та ознаки спортивних організацій, їх місце в системі юридичних осіб»* дисертантом досліджується юридична сутність спортивних організацій, з'ясовується коло ознак, що виокремлюють їх серед інших організаційних утворень та визначається місце

спортивних організацій в системі юридичних осіб приватного права.

Висловлюється твердження про самостійність понять «спорт» та «фізична культура», з огляду на яке пропонується розмежувати спортивні і фізкультурні організації, що має вплинути на специфіку правового регулювання. Критеріями відмінності є систематичність занять, прийняття участі у змаганнях, особисте ставлення фізичної особи до здійснюваної нею діяльності та наявність правовідносин між спортсменом і спортивною організацією. Розмежування всіх організацій у сфері фізичної культури і спорту необхідно проводити за критеріями цілі створення та спрямованості діяльності.

Виділяються чотири групи організацій: фізкультурні; фізкультурно-спортивні; спортивні; такі, що виконують координуючі функції в області спорту.

Визначено коло ознак, властивих спортивним організаціям, як суб'єктам цивільного права, які розділяються на: загальні, характерні для всіх юридичних осіб та спеціальні, властиві лише організаціям певного виду. До загальних входять організаційна єдність, наявність відокремленого майна, самостійна майнова відповідальність і виступ у цивільному обороті від свого імені. Серед спеціальних виділені спортивна спрямованість, особлива відповідальність та ризиковий характер діяльності.

В системі юридичних осіб поняття «спортивна організація» набуває системоутворюючого характеру і може виступати в якості визначального для всіх організацій, що відповідають ознакам, виділеним дисертантом для таких суб'єктів, об'єднавши юридичних осіб розділених за іншими критеріями (порядок створення, організаційно-правова форма та ін.).

У підрозділі 1.3 «Види та класифікація спортивних організацій» досліджуються види спортивних організацій приватного права та провадиться їх класифікація.

Обґрунтовується подвійність значення використаного в Законі України «Про фізичну культуру і спорт» терміну «заклад», який застосовується до спортивних організацій, створених як з підприємницькою, так і з непідприємницькою метою. Змістовне навантаження при використанні цього терміну рівнозначно терміну «організація», використання якого дозволяє усунути неоднозначність трактування.

Класифікувати спортивні організації слід за загальними критеріями, властивими всім юридичним особам та спеціальними, притаманними лише спортивним організаціям. До перших відносяться порядок створення, організаційно-правова форма і формальне членство. До других – професійний рівень майстерності осіб, що входять до складу організації в якості спортсменів; особливості осіб, що входять до складу організації в якості спортсменів; види спорту; цілі досягнення спортивного результату.

Розділ 2. «Участь спортивних організацій у цивільному обороті» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Правосуб'єктність спортивних організацій та її реалізація» визначаються особливості право-, діє- та деліктоздатності спортивних організацій.

Правоздатність спортивної організації носить спеціальний характер, який обумовлений специфікою її діяльності, метою і завданнями, поставленими перед нею. Наявність у будь-якої спортивної організації обов'язкової мети – досягнення найвищого спортивного результату, зумовлює її входження в загальноукраїнську систему спорту і при досягненні в цій системі високих результатів, можливу інтеграцію в європейську та світову системи. Реалізація правоздатності і досягнення поставленої мети можливе тільки всередині такої системи. Для спортивних організацій, що є членами федерацій з видів спорту, характерна і наявність обмежень обсягу їх правоздатності, пов'язаних зі змістом їх установчих документів.

Для спортивних організацій, створених у вигляді господарських товариств, характерна наявність одночасно кількох цілей: досягнення найвищого спортивного результату та отримання прибутку з подальшим його розподілом між учасниками (засновниками). Таким чином, цілі, переслідувані такими спортивними організаціями, завжди є взаємозалежними, що свідчить про їх нетипове правове становище.

Система побудови відносин між спортивними організаціями і федераціями з видів спорту тотожна принципам побудови в саморегульованих організаціях. Задачі і цілі таких організацій полягають в об'єднанні на засадах членства учасників підприємницької та/або професійної діяльності, пов'язаних єдністю в сфері виробництва товарів (надання послуг тощо) чи виду професійної діяльності та спрямовані не на отримання прибутку і подальший його розподіл між учасниками.

Відсутність спеціальних знань у тій області спорту, в якій діє та чи інша спортивна організація може призвести до прийняття необґрунтованих рішень з питань її життєдіяльності, переважно пов'язаних із наявністю особистісних (фізичних, моральних та ін.) особливостей спортсменів, тренерів. Запропоновано запровадити для всіх професійних спортивних організацій обов'язковий орган – тренерську раду з координаційною або консультативною функцією, яка полягає у розробленні проектів рішень з питань, що належать до компетенції волеутворюючих органів, повноваження яких повинні обмежуватись неможливістю прийняття рішень без проходження такої процедури.

У підрозділі 2.2 «Майнова основа діяльності спортивних організацій» встановлюються та аналізуються джерела, за рахунок яких формується майнова основа діяльності спортивних організацій.

Обґрунтовується твердження, що майнова основа спортивної організації формується за рахунок джерел, передбачених законом і інших, не заборонених законом. Останні можуть бути притаманні всім юридичним особам (загальні) та характерні саме для спортивних

організацій (спеціальні). До загальних відносяться: а) зобов'язально - правові способи переходу матеріальних благ від однієї особи до іншої; б) одержання майна в порядку спадкування за заповітом; в) речові способи набуття права власності на майно при його створенні; г) виникнення прав на чужі речі. До спеціальних відносяться: а) надходження від спонсорів; б) кошти, отримані від продажу квитків та абонементів на перегляд спортивних змагань; в) надходження, передбачені за участь, досягнення певного результату у комерційних змаганнях; г) компенсаційні виплати, передбачені федераціями з видів спорту за перехід спортсмена з однієї організації в іншу; д) надходження за тимчасове перебування спортсмена, який має діючий контракт, у складі іншої спортивної організації; е) виплати, передбачені федераціями з видів спорту за підготовку спортсмена, вперше запрошеного для укладення контракту; ж) використання імені, зображення спортсменів у комерційних цілях; з) продаж прав на висвітлення спортивних заходів; и) кошти, отримані в якості винагороди за участь у різних зустрічах, презентаціях, інтерв'ю та ін. за участю спортсменів та представників організації; л) продаж товарів та спортивної атрибутики з використанням символіки, логотипів та інших засобів індивідуалізації.

У підрозділі 2.3 «Правові форми взаємовідносин спортсменів зі спортивними організаціями» досліджуються можливі моделі правовідносин між спортсменами та спортивними організаціями, наявність умов регулювання їх нормами трудового права, а також цивільно-правовий інструментарій, що застосовується до вищезазначених правовідносин.

Доведена неможливість застосування норм трудового права до вказаних правовідносин.

При визначенні виду цивільно-правового договору, використовуваного в якості регулятора правовідносин спортсмен – спортивна організація, виключається договір підряду, а можливість використання договору про надання послуг розглядається тільки з урахуванням вікових особливостей спортсмена на етапі початкової підготовки в спортивних школах, училищах, школах-інтернатах та ін. Такий договір визнається теорією цивільного права непоіменованим із запропонованою назвою – договір учнівства.

Правове регулювання таких правовідносин необхідно розглядати на основі принципу свободи договору. Історично такий договір має назву спортивний контракт, і, як двостороннє зобов'язання, повинен включати до себе обов'язок спортивної організації створити умови для досягнення спортсменом спортивного результату, обумовленого в процесі участі в змаганнях і обов'язок спортсмена у формі дій чи бездіяльності набувати, розвивати, вдосконалювати свої якості та навички для досягнення необхідного результату.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукового

завдання, яке полягає у визначенні правового становища спортивних організацій як суб'єктів цивільного права, а також розробці рекомендацій по удосконаленню законодавства України в цій сфері.

Основні результати наукової та практичної роботи автора, досягнуті в процесі дослідження, втілені в наступні висновки.

1. Виникнення і становлення спортивних організацій пройшло дев'ять часових періодів, зі своїми характерними закономірностями і рисами, що дозволяють їх розмежовувати.

2. Створення спортивної організації лише у формі юридичної особи і тільки зі спортивною спрямованістю, дозволяє не включати в коло таких суб'єктів організації, не зареєстровані у встановленому законом порядку і організації, що мають лише фізкультурний напрямок у своїй діяльності. Критеріями відмінності «спорту» від «фізичної культури» є систематичність занять, участь у змаганнях, особисте ставлення фізичної особи до здійснюваної ним діяльності та наявність правовідносин між спортсменом і організацією. Всі організації в сфері фізичної культури і спорту мають розмежовуватись за критерієм мети і спрямованості діяльності на: фізкультурні, фізкультурно-спортивні, спортивні і такі, що виконують координуючі функції у сфері фізичної культури і спорту.

3. Спортивні організації мають як загальні, так і спеціальні ознаки. Загальні притаманні будь-якій юридичній особі, а спеціальні тільки спортивним організаціям. За сукупністю ознак спортивна організація – це юридична особа, створена та зареєстрована у встановленому законом порядку, діюча в сфері спорту, що зумовлює наявність елементів ризику та особливостей майнової відповідальності як наслідок спортивно-змагальних засад діяльності, регульованої актами організацій координуючих цю сферу.

4. Індивідуалізація спортивної організації в цивільному обороті можлива з використанням нетипових для інших юридичних осіб засобів: стадіону, на якому вона проводить змагання; іноді інформація про організацію може бути пов'язана із прізвищем фізичної особи; поєднанням кольорів на ігровій формі, що сприймається вже як її символіка; назви тварин або міфічних героїв, неофіційних назв (стара сеньйора, червоні дияволи та ін.).

5. Підставами, характерними для формування майнової основи спортивної організації визнаються: надходження від спонсорів; кошти отримані від продажу квитків та абонементів на перегляд спортивних змагань; надходження, передбачені за участь, досягнення певного результату у комерційних змаганнях; компенсаційні виплати, передбачені федераціями з видів спорту за перехід спортсмена з однієї організації до іншої; надходження за тимчасове перебування спортсмена, який має діючий контракт у складі іншої спортивної організації; виплати, передбачені федераціями з видів спорту за підготовку спортсмена, вперше запрошеного для укладення контракту; використання імені, зображення спортсменів у

комерційних цілях; продаж прав на висвітлення спортивних заходів; кошти, отримані в якості винагороди за участь у різних зустрічах, презентаціях, інтерв'ю та ін. за участю спортсменів та представників організації; продаж товарів та спортивної атрибутики з використанням символіки, логотипів та інших засобів індивідуалізації.

6. Спортивні організації можуть бути класифіковані за загальними (для юридичних осіб) і спеціальними (тільки для спортивних організацій) критеріями. До останніх відносимо професійний рівень майстерності осіб, які входять до складу організації в якості спортсменів; особливості осіб, які входять до складу організації в якості спортсменів; види спорту; цілі досягнення спортивного результату.

7. Для спортивних організацій характерна тільки спеціальна правоздатність, обсяг якої визначається установчими документами українських та міжнародних організацій з виду спорту, діяльність в якому здійснюється спортивною організацією; правилами і регламентами проведення змагань; антидопінговими вимогами. Для спеціальної правоздатності спортивної організації характерна наявність обов'язкової мети – досягнення найвищого спортивного результату, реалізація якої можлива лише за умови членства у складі федерації з виду спорту.

8. Особи, винні в порушенні законодавства у сфері фізичної культури і спорту, поряд з кримінальною, адміністративною, цивільно-правовою або дисциплінарною відповідальністю, можуть бути притягнуті й до особливої «спортивної», «спортивно-змагальної» відповідальності, наслідком якої можуть бути «спортивні санкції» (видалення, штрафи, дискваліфікації тощо). Такий вид відповідальності не поширюється на всіх суб'єктів права, а тільки на спортивні організації та/або фізичних осіб, що входять до їх складу.

9. Найчастіше відсутність спеціальних знань у засновників (учасників) у сфері спорту, зумовлює необхідність створення обов'язкового органу – тренерської ради з координаційною або консультативною функцією, яка полягає у розробленні проектів рішень з питань переважно пов'язаних з наявністю особистісних (фізичних, моральних та ін.) особливостей спортсменів, тренерів і належать до компетенції волеутворюючих органів, повноваження яких повинні обмежуватися неможливістю прийняття рішень без проходження такої процедури.

10. При визначенні правової природи правовідносин «спортсмен – спортивна організація» вважаємо за необхідне застосування до них норм цивільного, а не трудового права, в зв'язку з наступним:

а) функція, що виконується спортсменом, суттєво відрізняється від такої, що регулюється нормами трудового права; б) інститут робочого часу не встановлює певних меж, а диктується інтересом споживачів створюваного спортивною організацією продукту – спортивного шоу (видовища); в) принципи встановлення винагороди більшою мірою пов'язані зі здатністю залучення інтересу до створюваного продукту, ніж до кінцевого результату; г) обмежується

можливість вільної реалізації права на працю; г) вплив на спортсменів з використанням дисциплінарної відповідальності можливий за допомогою застосування інших заходів впливу, ніж передбачені трудовим законодавством; д) законодавством у сфері спорту не встановлюється ніяких особливостей правового регулювання праці спортсменів- професіоналів, що визначає можливість застосування до них у повному обсязі норм про трудовий договір, робочий час, оплату праці, відпочинок, матеріальну і дисциплінарну відповідальність та ін.

11. Цивільно-правовим інструментом у правовідносинах спортсмен – спортивна організація не можуть виступати договір підряду, договір про надання послуг (виняток становлять особи, які отримують спортивно-освітню послугу на етапах початкової підготовки в спортивних школах, училищах, школах-інтернатах та ін.). Правове регулювання таких відносин можливе на основі принципу свободи договору. Спортивний контракт як двостороннє зобов'язання має включати обов'язок спортивної організації створити умови для досягнення спортсменом спортивного результату, обумовленого в процесі участі в змаганнях і обов'язок спортсмена у формі дій чи бездіяльності набувати, розвивати, вдосконалювати свої якості та навички для досягнення необхідного результату.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Беляев А. А. Понятие и организационно-правовые формы спортивных организаций как субъектов гражданского права / А. А. Беляев // Проблемы законности. Вип. 91. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2007. – С. 41–46.
2. Беляев А. А. Понятие спортивной организации как субъекта гражданского права / А. А. Беляев // Проблемы законности. Вип. 108. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2010. – С. 225–233.
3. Беляев А. А. Правосубъектность спортивных организаций / А. А. Беляев // Проблемы законности. Вип. 116. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2011. – С. 73–80.
4. Беляев А. А. Специальные признаки спортивных организаций как юридических лиц / А. А. Беляев // Порівняльно-аналітичне право.– 2014. – № 7/8 – С. 55–60.
5. Беляев А. А. Спортивные организации как субъекты гражданских правоотношений по законодательству Украины / А. А. Беляев // *Legea si Viata*. – 2014. – №6. – С. 10–13.
6. Біляєв О.О. Фізкультурно-спортивні організації / О.О. Біляєв // Правове регулювання некомерційних організацій в Україні: монографія / І. В. Спасибо-Фатєєва, В. І. Борисова, О. П. Печений та ін.; за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Х.: Право, 2013. – С. 466–477.
7. Беляев А. А. Понятие и признаки спортивной организации как субъекта гражданского права / А. А. Беляев // "Юридична осінь 2009 року" : Тези доп. та наук. повідомл. міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та здобув., 13 лист. 2009 р. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2009. – С. 141–144.
8. Беляев А. А. Признаки классификации спортивных организаций / А. А. Беляев // Актуальні проблеми цивільного права: матеріали "Круглого столу", присвяч. пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова, м. Харків, 23 груд. 2010 р. // Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х.: Право, 2011. – С. 135–138.
9. Беляев А. А. Специальные источники формирования материальной базы спортивных организаций / А. А. Беляев // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

«Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства». – 2011. – С. 298–300.

10. Беляєв А. А. Страхование спортсменов как способ снижения риска в деятельности спортивной организации / А. А. Беляєв // Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства: матеріали "круглого столу", присвяч. 90-річчю з дня народження доктора юридичних наук, професора В. П. Маслова, м. Харків, 16 березня 2012 року / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого". – Х.: Право, 2012. – С. 301–303.

11. Беляєв А. А. Использование термина «заведение» применительно к спортивным организациям. / А. А. Беляєв // Актуальні проблеми науки і практики цивільного, житлового та сімейного права: матеріали наук.-практ. конф. присвяч. 91-річчю з дня народження В.П. Маслова, Харків, 15 лютого 2013 р. – Х.: Право, 2013. – С. 253–255.

12. Беляєв А. А. Правовая природа отношений по привлечению зрителей для просмотра спортивных соревнований / А. А. Беляєв // Актуальні проблеми приватного права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 92-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова, 28 лют. 2014 р. – Харків, 2014. – С. 264–266.

13. Беляєв А. А. Понятие «спонсорства» в сфере спорта / А.А. Беляєв // Сучасні проблеми цивілістики: матеріали «круглого столу» присвяч. пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова, м. Харків, 20 грудня 2013 р. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого". – Х., 2014. – С. 128–131

14. Беляєв А. А. Тренерский совет – обязательный орган спортивной организации / А. А. Беляєв // Актуальні проблеми приватного права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 93-й річниці з дня народж. В. П. Маслова, Харків, 27 лют. 2015 р. – Харків, 2015. – С. 268–270.

АНОТАЦІЯ

Біляєв О. О. Спортивні організації як суб'єкти цивільного права. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2015.

Дисертація є комплексною науковою працею, яка присвячена дослідженню правового становища спортивних організацій як суб'єктів цивільного права. Обґрунтовано, що всі спортивні організації є юридичними особами, які окрім ознак, характерних для них, наділені ще й спеціальними ознаками, серед яких виділені такі: а) наявність формального членства; б) особлива відповідальність; в) ризиковий характер діяльності. Спортивні організації є відмінними від фізкультурних за критеріями: систематичності занять; участі у змаганнях; особистого ставлення особи до здійснюваної ним діяльності; наявності правовідносин між спортсменом і організацією. Таким організаціям притаманна лише спеціальна правоздатність, обсяг якої визначається установчими документами українських та міжнародних організацій з виду спорту, діяльність в якому здійснюється спортивною організацією; правилами і регламентами проведення змагань; антидопінговими вимогами. Для таких організацій характерна наявність обов'язкової мети – досягнення найвищого спортивного результату, реалізація якої можлива лише за умови членства у складі федерації з виду спорту.

Встановлено, що особи, винні в порушенні законодавства у сфері фізичної культури і спорту, поряд з кримінальною, адміністративною, цивільно-правовою або дисциплінарною відповідальністю, можуть бути притягнуті й до особливої «спортивної», «спортивно-змагальної» відповідальності, наслідком якої можуть бути «спортивні санкції» (видалення, штрафи, дискваліфікації тощо).

Досліджено правову природу правовідносин між спортсменом та спортивною організацією. Правове регулювання таких правовідносин має здійснюватися на основі принципів свободи договору і тільки з використанням норм цивільного права.

Ключові слова: спортивні організації, юридична особа приватного права, спеціальна правоздатність, спорт, відповідальність, спортивний контракт, майнова основа спортивних організацій.

АННОТАЦІЯ

Беляев А. А. Спортивные организации как субъекты гражданского права. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2015.

Диссертация является комплексным научным трудом, который посвящен исследованию правового положения спортивных организаций как субъектов гражданского права. Обосновано, что все спортивные организации являются юридическими лицами, которые кроме признаков, характерных для них, обладают еще и специальными признаками, среди которых выделены следующие: а) наличие формального членства; б) особая ответственность; в) рисковый характер деятельности. Спортивные организации отличаются от физкультурных по критериям: систематичности занятий; участия в соревнованиях; личного отношения лица к осуществляемой им деятельности; наличием правоотношений между спортсменом и организацией. Таким организациям свойственна только специальная правоспособность, объем которой определяется учредительными документами украинских и международных организаций по виду спорта, деятельность в котором осуществляется спортивной организацией; правилами и регламентами проведения соревнований; антидопинговыми требованиями. Для таких организаций характерно наличие обязательной цели – достижение наивысшего спортивного результата, реализация которой возможна только при условии членства в составе федерации по виду спорта.

Установлено, что лица, виновные в нарушении законодательства в сфере физической культуры и спорта, наряду с уголовной, административной, гражданско-правовой или дисциплинарной ответственностью, могут быть привлечены и к особой «спортивной», «спортивно-соревновательной» ответственности, следствием которой могут быть «спортивные санкции» (удаления, штрафы, дисквалификации и т.п.). Такой вид ответственности не распространяется на всех субъектов права, а только на спортивные организации и/или лиц, входящих в их состав.

Определены основания, характерные для формирования имущественной основы деятельности спортивных организаций, а именно: поступления от спонсоров; средства полученные от продажи билетов и абонементов на просмотр спортивных соревнований; поступления, предусмотренные за участие, достижение определенного результата в коммерческих соревнованиях; компенсационные выплаты, предусмотренные федерациями по видам спорта за переход спортсмена из одной организации в другую; поступления за временное пребывание спортсмена, имеющего действующий контракт в составе другой спортивной организации; выплаты, предусмотренные федерациями по видам спорта за подготовку спортсмена, впервые приглашенного для заключения контракта; использование имени, изображения спортсменов в коммерческих целях; продажа прав на освещение спортивных мероприятий; средства, полученные в качестве вознаграждения за участие в различных встречах, презентациях, интервью и др. с участием спортсменов и представителей организации; продажа товаров и спортивной атрибутики с использованием символики, логотипов и иных средств индивидуализации.

Исследована правовая природа правоотношений между спортсменом и спортивной организацией. Правовое регулирование таких правоотношений должно осуществляться на основе принципов свободы договора и только с использованием норм гражданского права.

Ключевые слова: спортивные организации, юридическое лицо частного права,

специальная правоспособность, спорт, ответственность, спортивный контракт, имущественная основа спортивных организаций.

SUMMURY

Bilyaev A. A. Sports organizations as subjects of civil law. – Manuscript.

Thesis for scientific degree of Candidate of Legal science, specialty 12.00.03 – Civil law and Civil process; Family law; Private International law. – Yaroslav Mudryi National Law University, the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2015.

The dissertation is a complex scientific work, which is dedicated to the study of the legal status of sports organizations as subjects of civil law. It is proved that all sports organizations are legal entities, which in addition to the characteristics common to them, still possess special characteristics, among which are the following: a) the existence of a formal membership; special responsibility; b) risky nature of the activity. Sports organizations are different from physical criteria: systematic training; participate in competitions; personal relations of the person to activities; the legal relationship between the athlete and the organization. Such organizations tend only special capacity, the volume of which is determined by the constituent documents of the Ukrainian and international organizations on the sport activity in which sports organization; rules and regulations of the competitions; anti-doping requirements. Such organizations have a mandatory goal of achieving the highest sports result, the implementation of which is possible only under condition of membership in the Federation by sport.

It is established that the persons guilty of violation of legislation in the sphere of physical culture and sports, along with criminal, administrative, civil or disciplinary liability, can be invited to a special "sports", "sports competition" responsibility, the consequence of which may be "sporting sanctions" (removal, fines, disqualification, and the like).

Studied the legal nature of the legal relationship between the athlete and sports organization. Legal regulation of such relations should be based on the principles of freedom of contract and only with the use of the civil law.

Keywords: sports organization, legal entity of private law, special capacity, sports, responsibility, sports contract, proprietary basis for sports organizations.

Відповідальний за випуск кандидат юридичних наук, доцент
Л.М. Баранова

Підписано до друку 05.10.2015 р. Формат 60×90/16.

Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.

Ум. друк. арк. 0,7. Обл.-вид.арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам 1363.

Друкарня

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого 61024, м. Харків, вул.
Пушкінська, 77.